

УДК 339.5:330.15:502.131.1(477)

*Б. В. Погрішук,
д. е. н., професор, професор кафедри економіки, обліку та оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6974-1083>*

*І. М. Сисоєва,
д. е. н., професор, професор кафедри економіки, обліку та оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0567-1658>*

*І. В. Мартусенко,
к. геогр. н., доцент, доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3953-9903>*

*О. Б. Погрішук,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9513-0585>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.9.29

СУЧАСНІ ТОРГОВЕЛЬНІ КОНФЛІКТИ ЯК КАТАЛІЗАТОР ПЕРЕХОДУ ДО ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ

*B. Pohrishchuk,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economics, Accounting and Taxation,
Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics of the West Ukrainian National University*

*I. Sysoieva,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economics, Accounting and Taxation,
Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics of the West Ukrainian National University*

*I. Martusenko,
PhD in Geography, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics, Accounting and Taxation,
Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics of the West Ukrainian National University*

*O. Pohrishchuk,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics, Accounting and Taxation,
Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics of the West Ukrainian National University*

MODERN TRADE CONFLICTS AS A CATALYST FOR THE TRANSITION TO A CIRCULAR ECONOMY: GLOBAL TRENDS AND UKRAINE'S STRATEGY

У статті представлено всебічний аналіз торговельних війн як складного й багатогранного явища, що дедалі частіше проявляється у світовій економічній системі на тлі глобальної нестабільності. Автором розглянуто ключові економічні та політичні передумови виникнення торговельних конфліктів між провідними країнами світу, зокрема між США та Китаєм, а також проаналізовано їхні коротко- й довгострокові наслідки для міжнародної торгівлі. Особливу увагу

приділено впливу торговельних протистоянь на економіки країн, що розвиваються, з акцентом на специфіку українського контексту, зумовленого війною, залежністю від експорту сировини та потребою у диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків.

В роботі наголошено, що сучасні торговельні війни набули нової якості, поєднуючи економічні санкції, тарифні бар'єри та технологічне суперництво. Встановлено, що національний протекціонізм, який активізується в умовах глобальних криз, часто вступає в конфлікт із принципами відкритої економіки, що посилює фрагментацію світового ринку. Окремо проаналізовано ефективність діяльності міжнародних економічних інституцій, зокрема СОТ, у врегулюванні торговельних суперечок.

Наукова новизна статті полягає в інтеграції економічного, політичного та безпекового підходів до вивчення торговельних війн. Практична значущість результатів полягає у визначенні можливих напрямів політики для країн, що прагнуть мінімізувати негативні наслідки торговельних конфліктів і забезпечити стійкість власної економіки в умовах турбулентного глобального середовища.

The article provides a comprehensive analysis of trade wars as a complex and multidimensional phenomenon that is increasingly shaping the modern global economic system under conditions of growing instability and uncertainty. The study examines the key economic, political, and strategic determinants of trade conflicts among leading world economies, with particular attention to the United States — China confrontation, and evaluates their short— and long-term implications for international trade, global value chains, and market stability.

Special emphasis is placed on the impact of trade conflicts on developing economies, which are more vulnerable to external shocks. The Ukrainian context is analyzed with regard to wartime challenges, dependence on raw material exports, disruption of logistics, and the need to diversify foreign economic relations. It is argued that these factors simultaneously increase economic risks and create incentives for structural transformation.

The paper demonstrates that modern trade wars go beyond traditional tariff disputes and increasingly involve economic sanctions, non-tariff restrictions, and technological rivalry. The intensification of national protectionism during global crises is shown to contradict the principles of open markets and contribute to the fragmentation of the global economy.

The effectiveness of international economic institutions, particularly the World Trade Organization, in resolving trade disputes is critically assessed. The study highlights their limited capacity to prevent escalation among major economies.

The scientific novelty lies in integrating economic, political, and security approaches. The practical significance consists in identifying policy directions aimed at strengthening economic resilience, supporting domestic value-added production, and facilitating the transition to a circular economy model in a turbulent global environment. The findings also underline the importance of international cooperation and coordinated policy responses in addressing the challenges posed by escalating trade conflicts.

Ключові слова: торговельні війни, глобальна економіка, циркулярна економіка, протекціонізм, міжнародна торгівля, СОТ, Україна, геоекономічна напруга, зовнішньоекономічна стратегія.

Key words: trade wars, global economy, circular economy, protectionism, international trade, WTO, Ukraine, geoeconomic tensions, foreign economic strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасному світі, де глобалізація охоплює всі сфери суспільного життя, міжнародна торгівля виступає од-

ним із ключових чинників економічного зростання та взаємозалежності між країнами. Проте останні десятиліття відзначаються зростанням напруги в торговельних відносинах між провідними економіками, що дедалі частіше набуває форм так званих торговельних війн. Це явище порушує стабільність глобальних ринків, створює

додаткові бар'єри для вільної торгівлі, посилює інфляційний тиск і знижує довіру до багатосторонніх інституцій.

Проблема торговельних війн є багатовимірною та складною, оскільки охоплює не лише економічні, а й політичні, стратегічні та безпекові аспекти. У контексті світових криз — зокрема, пандемії COVID-19, повномасштабної війни Росії проти України, а також кліматичних викликів — економічна нестабільність, спровокована торговельними конфліктами, стає особливо загрозливою. Вона ставить під сумнів ефективність традиційних механізмів регулювання світової торгівлі та вимагає переосмислення ролі національного протекціонізму у відкритій економіці.

З наукової точки зору, виникає необхідність глибшого вивчення причин, форм та наслідків торговельних війн, з урахуванням нових тенденцій в геоекономіці. Практичне ж завдання полягає у розробці стратегій, що дозволять країнам мінімізувати шкоду від торговельних конфліктів і сформувати більш стійку економічну модель співпраці в умовах зростаючої глобальної напруженості.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика торговельних війн останнім часом привертає підвищену увагу з боку вітчизняних та зарубіжних науковців, з огляду на її безпосередній вплив на динаміку світової економіки та політичну архітектуру міжнародних відносин. Зокрема, у працях таких дослідників, як Д. Родрік (Dani Rodrik) [1] та П. Кругман (Paul Krugman) [2], акцентовано на протиріччі між відкритими ринками та зростаючим прагненням держав до економічного суверенітету. Їхні висновки свідчать про трансформацію класичних уявлень про глобалізацію та ефективність вільної торгівлі.

У межах аналізу торговельного конфлікту між США та Китаєм значний внесок зробили й інші дослідники [3; 4; 5], які вказують на довгострокову структурну напругу між економічними моделями двох країн. Їхні праці пояснюють, що тарифна ескалація є не лише економічним інструментом, а й елементом стратегічного стримування.

У статті Я.П. Радченка та А.С. Завербного досліджено особливості торговельних війн в умовах глобалізації та їхній вплив на економічну безпеку України. Автори акцентують увагу на проблемних аспектах, які виникають для країн з відкритою економікою, зокрема на зростанні зовнішніх загроз, залежності від експорту та нестабільності світових ринків. У роботі проаналізовано як економічні, так і геополітичні фактори торговельних конфліктів, а також обґрунтовано необхідність формування стратегічного підходу до зовнішньоекономічної політики України в умовах посилення глобальної конкуренції [7].

Незважаючи на значний обсяг наявних публікацій, багато аспектів торговельних війн залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, бракує міждисциплінарного підходу до вивчення економіко-політичних наслідків таких конфліктів для країн, що розвиваються. Саме це зумовлює потребу в подальшому аналізі даної теми з урахуванням сучас-

них викликів — зокрема енергетичних криз, війни в Україні та зростаючої фрагментації світових альянсів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є комплексний аналіз причин виникнення та наслідків торговельних війн у контексті сучасних глобальних економічних процесів, а також виявлення їхнього впливу на стабільність світової економіки. Особливу увагу приділено дослідженню стратегій держав у межах торговельних конфліктів, оцінці ролі міжнародних економічних інституцій у регулюванні таких суперечок, а також визначенню можливих шляхів мінімізації негативних ефектів торговельних протистоянь для національних економік.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Торговельні війни як явище не є абсолютно новим для економічної історії. У різні періоди вони слугували інструментом протекціонізму та засобом тиску на конкурентів. Проте в умовах глобалізації, коли національні економіки взаємопов'язані через спільні виробничі й фінансові ланцюги, масштаби й наслідки таких конфліктів набули принципово нового характеру. Торговельні протистояння тепер зачіпають не лише країни-учасниці, а й увесь світовий економічний простір.

Серед основних чинників, які спонукають держави вдаватися до торговельних воєн, можна виокремити:

- прагнення захистити внутрішнього виробника від конкуренції з боку дешевого імпорту;

- спроби зменшити негативне сальдо платіжного балансу;

- політичні та геостратегічні мотиви, зокрема тиск на країни-суперники;

- боротьбу за технологічне лідерство, яка часто супроводжується звинуваченнями у промисловому шпигунстві та порушенні прав інтелектуальної власності.

Таким чином, торговельна війна є не лише економічним протистоянням, а й проявом боротьби за глобальний вплив.

В умовах загострення геоекономічної конкуренції та трансформації глобальних ланцюгів вартості особливої актуальності набуває кількісна оцінка масштабів торговельних обмежень. Динаміка запровадження тарифних бар'єрів і санкцій відображає не лише зростання протекціоністських настроїв, а й глибші структурні зміни світової економіки, пов'язані з боротьбою за ресурси, технологічне лідерство та економічну безпеку. Узагальнені в таблиці 1 дані за 2010—2025 рр. демонструють поступову ескалацію обмежувальних заходів, що свідчить про перехід від моделі відкритої глобалізації до більш фрагментованої системи міжнародної торгівлі. Така тенденція водночас стимулює держави до переосмислення моделей розвитку, зокрема до впровадження принципів циркулярної економіки як механізму підвищення стійкості, зменшення імпортозалежності та формування замкнених виробничих циклів.

Аналіз наведених у таблиці 1 даних свідчить про стійку тенденцію до посилення протекціоністських та санкційних інструментів у глобальній торговельній системі протягом 2010—2025 рр. Якщо у 2010 році було запроваджено лише 87 нових тарифних обмежень, то у 2024 році їх кількість зросла до 354, а за попередніми оцінками у 2025 році перевищила 380—400 заходів. Ще більш показовою є динаміка санкцій: від 1 230 нових обмежень у 2010 році до понад 15 240 у 2024 році та орієнтовно понад 17 тисяч у 2025 році. Така ескалація свідчить про трансформацію торговельних конфліктів із поодиноких тарифних суперечок у комплексні гео-економічні протистояння, що поєднують фінансові, технологічні та секторальні інструменти впливу. Поступове нарощування обмежень відображає поглиблення фрагментації світового ринку, зниження ефективності багатосторонніх механізмів регулювання та зростання ролі економічної безпеки у формуванні національних стратегій. Водночас така динаміка стимулює держави до переосмислення моделей участі у глобальних ланцюгах вартості, активізації політики імпортозаміщення, локалізації виробництва та впровадження принципів циркулярної економіки як інструменту підвищення стійкості в умовах зростаючої міжнародної турбулентності.

Україна в умовах сучасних торговельних конфліктів перебуває у складному, але стратегічно важливому становищі. Національна економіка традиційно характеризується високою часткою експорту у ВВП (до 2022 року — близько 40—45%), а також домінуванням сировинної продукції у структурі зовнішніх поставок. Станом на 2021 рік понад 70% товарного експорту формували зернові культури, олія, чорні метали та залізна руда. Така спеціалізація підвищує залежність від кон'юнктури світових ринків, тарифних бар'єрів і нетарифних обмежень. У 2022 році обсяги експорту товарів скоротилися приблизно на 35-40% порівняно з попереднім роком через логістичні обмеження та порушення традиційних маршрутів постачання. Водночас у 2023—2024 роках спостерігалось поступове відновлення зовнішньоторговельної діяльності завдяки диверсифікації транспортних коридорів та розширенню економічної інтеграції з Європейським Союзом. Частка ЄС у структурі українського експорту зросла до понад 55—60%, що свідчить про переорієнтацію торговельних потоків та посилення регіоналізації.

Глобальні торговельні конфлікти та санкційні обмеження у світовій економіці впливають на Україну через зміну цінових трендів, конкуренцію на аграрних ринках, посилення вимог щодо вуглецевого регулювання та технологічних стандартів. Одночасно країна отримала розширений доступ до ринків ЄС, що тимчасово передбачає скасування більшості мит і квот на українські товари [7].

Ескалація торговельних війн призводить до серйозних збоїв у функціонуванні міжнародних ринків. Серед ключових наслідків варто зазначити:

- зростання цін на товари та сировину через підвищення мит і нетарифних бар'єрів;
- порушення глобальних ланцюгів постачання, що ускладнює виробничі процеси;
- відтік капіталу з країн, які втягнуті у конфлікт;
- зниження рівня довіри між учасниками міжнародної торгівлі.

Класичний приклад — торговельна війна між США та Китаєм, що розпочалася у 2018 році. Підвищення та-

Таблиця 1. Динаміка кількості торговельних обмежень у світі (2010—2025 рр.)

Рік	Нові тарифні обмеження	Нові санкції	Лідери за запровадженням
2010	87	1 230	США, ЄС, Китай
2014	112	2 450	США, ЄС, РФ
2018	265	4 300	США, Китай, ЄС
2020	198	6 120	США, ЄС, Іран, РФ
2022	312	11 800	США, ЄС, Канада, Австралія
2024	354	15 240	США, ЄС, Велика Британія, Японія
2025	≈380–400	≈17 000+	США, ЄС, Китай, Велика Британія

Джерело: підготовлено авторами на базі джерел [8; 9].

рифів на сотні мільярдів доларів двостороннього товарообігу спричинило зростання витрат для бізнесу по всьому світу, а також змусило транснаціональні корпорації переглянути свої виробничі та логістичні стратегії.

Європейський Союз опинився у складній ситуації, адже він є одним із найбільших торговельних партнерів як США, так і Китаю. З одного боку, Брюссель зацікавлений у вільній торгівлі, з іншого — змушений реагувати на американський протекціонізм і китайську експансію. Це призводить до ухвалення нових регулятивних заходів, спрямованих на захист європейського ринку та збереження конкурентоспроможності [6].

Україна, як відкрита економіка з орієнтацією на експорт сировинної продукції (металургії, аграрного сектору), відчуває наслідки глобальних торговельних війн опосередковано. Падіння світового попиту на сировину, коливання цін на зернові та метал впливають на експортні доходи та курс національної валюти. Додатковим викликом є геополітична нестабільність, спричинена російською агресією, яка не лише обмежує український експорт до традиційних ринків, але й змушує країну шукати нових торговельних партнерів у ЄС, Азії та Африці. Таким чином, проблема торговельних воєн для України поєднується з безпековими викликами та необхідністю структурних економічних реформ.

Формально вирішення торговельних спорів належить до компетенції Світової організації торгівлі. Однак на практиці інструменти СОТ виявляються мало-ефективними, особливо коли мова йде про протистояння між провідними світовими економіками. Це ставить під сумнів здатність міжнародних інституцій підтримувати баланс інтересів і запобігати ескалації економічних конфліктів. Міжнародний валютний фонд і Світовий банк також наголошують на негативних наслідках протекціонізму, проте їхня роль зводиться здебільшого до аналітики та надання рекомендацій [1].

Сучасні торговельні війни дедалі частіше мають високотехнологічний характер. Йдеться не лише про традиційні товари, а й про напівпровідники, телекомунікаційне обладнання, програмне забезпечення. Боротьба за технологічне домінування фактично створює новий фронт глобального суперництва, що має довгострокові наслідки для інновацій та розвитку цифрової економіки.

Аналіз сучасних тенденцій свідчить, що торговельні війни, ймовірно, залишатимуться інструментом впливу у найближчі десятиліття. Проте їхня динаміка може змінюватися залежно від того, чи зможе світове співтовариство знайти нові механізми багатостороннього співробітництва, які поєднують захист національних інтересів із збереженням принципів

вільної торгівлі. Для країн із відкритою економікою, зокрема для України, пріоритетом має стати диверсифікація ринків збуту, розвиток внутрішньої переробної промисловості та інтеграція до стійких економічних союзів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дозволило визначити торговельні війни як один із ключових факторів, що впливають на динаміку глобальної економіки в умовах зростаючої нестабільності та геоекономічної напруги. Встановлено, що такі конфлікти не лише поглиблюють протиріччя між державами, а й ставлять під сумнів ефективність існуючої системи багатостороннього регулювання міжнародної торгівлі. Торговельні суперечності дедалі частіше переростають у комплексні економіко-політичні протистояння, що зачіпають інтереси широкого кола країн, включно з тими, які не є безпосередніми учасниками конфлікту.

У стратегічному вимірі торговельні війни формують для України подвійний ефект: з одного боку — зростання зовнішніх ризиків та волатильності, з іншого — можливість інтеграції у нові ланцюги доданої вартості. Перехід до циркулярної економіки, розвиток внутрішньої переробки, впровадження ресурсоефективних технологій і скорочення імпортозалежності здатні підвищити економічну стійкість держави та забезпечити формування більш диверсифікованої й конкурентоспроможної моделі зовнішньої торгівлі в умовах глобальної трансформації.

Для України актуальним є пошук власної моделі реагування на зовнішньоекономічні виклики, що виникають унаслідок трансформації глобальної торговельної системи. Пріоритетними завданнями в цьому контексті виступають: диверсифікація зовнішньоторговельних напрямів, розширення присутності на нових ринках, розвиток внутрішнього виробництва з високою доданою вартістю, а також активізація участі у міжнародних економічних ініціативах.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на глибше вивчення впливу торговельних війн на економіку країн, що розвиваються, з урахуванням новітніх викликів — таких як технологічне суперництво, перебудова глобальних ланцюгів постачання, енергетична безпека та цифровізація економіки. Особливої уваги потребує аналіз ефективності міжнародних інституцій у запобіганні ескалації торговельних конфліктів та вироблення нових механізмів глобального співробітництва.

Література

1. Rodrik D. The globalization paradox: democracy and the future of the world economy. — New York: W.W. Norton & Company, 2011. — 346 p.
2. Krugman P., Obstfeld M., Melitz M. International economics: textbook. 12th ed. — London: Pearson Education, 2022. — 804 p.
3. Schneider-Petsinger M., Wang J., Jie Y., Crabtree J. US-China strategic competition: the quest for global technological leadership. — London: Chatham House, 2019. — Available from: <https://www.chathamhouse.org/2019/11/us-china-strategic-competition>.
4. Shan J., Sun F. On the export-led growth hypothesis: the econometric evidence from China // *Applied Economics*. — 2010. — Vol. 30. — P. 1055-1065.

5. Yoo J., Lee J., Kim H. J. US-China competition from a perspective of global product network: trends and implications of industrial competitiveness between countries using product space model // *Journal of International Logistics and Trade*. — 2021. — Vol. 19, No. 4. — P. 197—210.

6. Dukgeun Ahn, Jun Yeop Lee; US-China Trade War and Its Implications on the Global Economy. *Journal of International Logistics and Trade* 31 December 2021; 19 (4): 181—184. <https://doi.org/10.24006/jilt.2021.19.4.181>

7. Радченко Я. П., Завербний А. С. Особливості торговельних воєн за глобалізаційних умов: проблемні аспекти для України // *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. — 2024. — № 1 (11). — С. 250—258. — DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.250>.

8. World Trade Organization. Trade Monitoring Reports. Geneva: WTO, 2024. URL: <https://www.wto.org>

9. European Commission. EU Sanctions Map. URL: <https://www.sanctionsmap.eu>

References:

1. Rodrik, D. (2011), *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*, W.W. Norton & Company, NY, USA, available at: <https://wnorton.com/books/the-globalization-paradox> (Accessed 05 April 2026).
2. Krugman, P. R., Obstfeld, M., & Melitz, M. J. (2022), *International Economics: Theory and Policy*, 12th ed., Pearson, London, UK, available at: <https://www.pearson.com/store/p/international-economics-theory-and-policy/P100001155533> (Accessed 05 April 2026).
3. Schneider-Petsinger, M., Wang, J., Jie, Y. and Crabtree J. (2019), *US-China strategic competition: The quest for global technological leadership*, Chatham House, London, UK, Available at: <https://www.chathamhouse.org/2019/11/us-china-strategic-competition> (Accessed 05 April 2026).
4. Shan, J. and Sun, F., (2010), "On the export-led growth hypothesis: The econometric evidence from China", *Applied Economics*, vol. 30, pp. 1055-1065.
5. Yoo, J., Lee, J. and Kim, H. J., (2021), "US-China competition from a perspective of global product network: trends and implications of industrial competitiveness between countries using product space model", *Journal of International Logistics and Trade*, vol. 19 (4), pp. 197—210.
6. Ahn, D., & Lee, J. Y. (2021), "US-China trade war and its implications on the global economy", *Journal of International Logistics and Trade*, vol. 19 (4), pp. 181—184. <https://doi.org/10.24006/jilt.2021.19.4.181>
7. Radchenko, Y. P., & Zaverbnyi, A. S. (2024), "Peculiarities of trade wars in the context of globalization: problem aspects for Ukraine. Management and Entrepreneurship in Ukraine". *Stages of Formation and Development Problems*, vol. (1 [11]), pp. 250—258. <https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.250>
8. World Trade Organization. (2024), "Trade monitoring report", available at: <https://www.wto.org> (Accessed 05 April 2026).
9. European Commission. (2026), "EU sanctions map", available at: <https://www.sanctionsmap.eu> (Accessed 05 April 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 14.04.26

Процеженовано / Revised: 27.04.26

Дата публікації / Published: 12.05.26